

Araştırma makalesi / Research article • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.997960

COVID-19 Pandemi Korkusu ile Hemşirelerin Bakım Verici Rolüne İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki

The Relationship Between Fear of the COVID-19 Pandemic and Nurses' Attitudes to the Caregiver Role

Ebubekir Kaplan¹ , Mehmet Cihad Aktaş¹ , Hatice Kaya²

Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:

E.K. 0000-0001-6577-6094; M.C.A. 0000-0002-6529-9766;
H.K. 0000-0002-8427-0125

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Van

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı, İstanbul

Sorumlu yazar / Corresponding author: Ebubekir Kaplan,
E-posta: ebubekirkaplan@yyu.edu.tr

Geliş tarihi / Date of receipt: 20.09.2021

Kabul tarihi / Date of acceptance: 19.10.2021

Atıf / Citation: Kaplan, E., Aktaş, M.C., ve Kaya, H. (2021). COVID-19 pandemi korkusu ile hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 3(3), 135-140. doi: 10.48071/sbuhemsirelik.997960

ÖZ

Giriş: Yeni ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklarla ilişkili korku ve endişe, hemşirelerin mesleki sorumlulukları ile kişisel güvenlik algıları arasında çatışmaya neden olabilmekte, bu durum hemşirelerin bakım verici rolünü etkileyebilmektedir. Nitekim hemşirelerin salgınlarda çalışma koşullarının kötüleşmesi, hasta bakım kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır.

Amaç: Araştırmada hemşirelerin COVID-19 pandemi korku düzeyleri ile bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlandı.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırmanın örneklemini, Ekim 2020 - Mart 2021 tarihleri arasında Van ilinde COVID-19 pandemi hastanesinde aktif çalışan 310 hemşire oluşturdu. Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği, Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği kullanılarak toplandı. Veriler tanımlayıcı, karşılaştırmalı ve ilişki arayıcı istatistikler kullanılarak analiz edildi.

Bulgular: Araştırmada, kadın hemşirelerde COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında; çocuğu olmayan, lisansüstü eğitim düzeyine sahip ve yalnız yaşayan hemşirelerde Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0,05$). COVID-19 Korkusu Ölçeği puanları ile Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p > 0,05$).

Sonuç: COVID-19 hastalarına bakım veren hemşirelerin pandemiden psikolojik açıdan olumsuz etkilendiği, bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu saptandı.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; hemşirelik, hemşirelik bakımı; korku.

ABSTRACT

Introduction: Fear and anxiety associated with newly emerging infectious diseases may cause a conflict between nurses' professional responsibilities and their perceptions of personal safety, which may affect the caregiver role of nurses. As a matter of fact, the worsening of working conditions of nurses during epidemics causes the quality of patient care to be adversely affected.

Aim: The aim of the study is to determine the relationship between nurses' COVID-19 pandemic fear levels and their attitudes towards the caregiver role.

Method: The sample of the descriptive study consisted of 310 nurses who were actively working in the COVID-19 pandemic hospital in Van between October 2020 and March 2021. Research data were collected using the Personal Information Form, the COVID-19 Fear Scale, and the Nurses' Attitude towards Caregiver Roles Scale. Data were analyzed using descriptive, comparator and correlational statistics.

Results: In the study, between female nurses and the COVID-19 Fear Scale mean scores; it was determined that there was a statistically significant difference between the mean scores of the Nurses' Attitudes towards Caregiver Roles of the nurses who did not have children, had a postgraduate education level and lived alone ($p < 0,05$). There was no statistically significant relationship between the mean scores of the COVID-19 Fear Scale and the Nurses' Attitudes Regarding Caregiver Roles Scale ($p > 0,05$).

Conclusion: It was determined that the nurses who care for COVID-19 patients were negatively affected psychologically by the pandemic, and their attitudes towards their caregiver roles were positive.

Keywords: COVID-19; fear; nursing; nursing care.

Bu eser, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Giriş

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) dünya gündemine insanlığı derinden etkileyen sarsıcı bir salgın olarak girmiştir. COVID-19 ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde Aralık 2019'da ortaya çıkmış, diğer eyaletlerinde ve birçok ülke ve kıtada hızla yayılım göstermiştir (Zhou ve ark., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından bu hastalık, endişe verici küresel bir halk sağlığı sorunu olarak tanımlanmış, 11 Mart 2020'de pandemi olarak kabul edilmiştir (Nguyen ve ark., 2020; Moorhead ve ark., 2021).

Salgın hastalıklar genel olarak toplumda korku ve endişeye neden olmaktadır. Bu gibi durumlar sağlık kurumları ve toplumlar üzerinde önemli sosyal ve ekonomik yükler getirebilmektedir (Meng, 2015). Yeni bulaşıcı hastalıklar ortaya çıktığında, hastalığın bulaşma yolu net olmadığından, hastalarla temas halinde olan sağlık çalışanları, hastalığın bulaşma ve ölümle ilgili endişeleri nedeniyle daha fazla korku hissedebilmektedirler (Alsubaie ve ark., 2019; Lee, Hong ve Park, 2020; Yang ve Jung, 2020). Hemşireler COVID-19 hastalığının yönetiminde çok önemli roller oynamaktadır ve bu nedenle hemşirelerin yaşadığı stres ve endişe hasta bakım kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Stres faktörlerinden biri olan hastalık kapma ve bulaştırma korkusu, hemşirelerin fiziksel ve psikolojik iyilik halini etkileyebilecek olumsuz bir duygudur. COVID-19 korkusu, hemşireleri kendilerini ve ailelerini korumak için davranış geliştirmek durumunda bırakmaktadır (Kackin, Ciydem, Acı ve Kutlu, 2020; Yıldırım, Geçer ve Akgül, 2021).

Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nursing [ICN]) raporuna göre hemşireler arasında yaklaşık olarak 2.200 üzerinde COVID-19 kaynaklı ölüm ve 1,6 milyondan fazla enfekte hemşire kayda geçmiştir. Buna ek olarak, hemşireler arasında işten ayrılmalarına neden olacak seviyede tükenmişlik ve bitkinlik durumları söz konusu olmuştur (International Council of Nursing [ICN], 2021). Pandemi ile mücadelede ön saflarda yer alan hemşirelerin güvenliği ve sağlığı, hastalara güvenli ve kaliteli hemşirelik bakımı sağlamak için kritik öneme sahiptir ve COVID-19 krizinin veya gelecekteki pandemilerin üstesinden gelme arayışında hayati öneme sahiptir (Villar ve ark., 2021).

Yeni ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklarla ilişkili korku ve endişe, hemşirelerin mesleki sorumlulukları ile kişisel güvenlikleri arasında çatışmaya neden olabilir, bu durum bakım kalitesini düşürebilir. Nitekim literatürde hemşirelerin salgın sırasında çalışma koşullarının kötüleşmesi ve rutinlerin değişmesi nedeniyle hasta bakım kalitesinin olumsuz etkilendiğini ve etik ikilemlerin ortaya çıktığını bildirdiği görülmektedir (Kackin ve ark., 2020). Yeni bulaşıcı hastalıklarla ilişkili korku ve endişe verici durumları çözmek ve sağlık personeli için destekleyici bir sistem kurmak tedavi kalitesini artırabilmektedir (Choi ve Kim, 2018). Bunu sağlamak için ortaya çıkan bir salgın sırasında hemşirelerin deneyimlerini ve bu deneyimlerin hemşireleri, hastaları ile ailelerini ve sağlık sistemini nasıl etkilediğini derinlemesine açıklamak önemli olacaktır. Pandeminin ön

saflarında yer alan hemşirelerin yaşayabilecekleri korkunun, hemşirelik bakım verici rolünü olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmada COVID-19 pandemi korkusu ile hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlandı.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelerin COVID-19 pandemisine ilişkin korkuları ne düzeydedir?
2. COVID-19 pandemi korkusu ile hemşirelerin bakım verici rolü arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Tasarımı

Araştırma, tanımlayıcı tipte yapıldı.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma Ekim 2020 - Mart 2021 tarihleri arasında, Van ilinde bir COVID-19 pandemi hastanesinde görev almış hemşireler ile yapıldı.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma yapılan ilde pandemi hastanesi bünyesinde 1300 hemşire çalışmaktadır. Evreni bilinen örneklem hesaplamasında %95 güven aralığı, %5 hata payı ile yapılan güç analizi sonrası, çalışmaya dahil edilecek katılımcı sayısı 297 olarak hesaplandı, olası eksik doldurulmuş anket formlarını dikkate alarak çalışmaya 310 hemşire dahil edildi.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

- 18 yaş ve/veya üzeri grupta olma,
- COVID-19 pandemisi sürecinde hastanede aktif olarak çalışmış olma,
- Araştırmaya katılmaya istekli ve gönüllü olmadır.

Araştırmanın dâhil etmeme kriterleri;

- Pandemi sürecinde aktif olarak çalışmamadır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ) ve Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ) kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür (Arpacioğlu, Baltalı ve Ünübol, 2021; Çalışkan, Kargın ve Ersöğütçü, 2021; Nehir ve Güngör Tavşanlı, 2021) taraması kapsamında geliştirilen, katılımcıların sosyodemografik özelliklerini (yaşı, cinsiyeti, medeni durumları, çalıştıkları birim, eğitim durumu, çocuk varlığı, COVID-19 tanımlı hastaya bakım verme durumu ve kiminle yaşadığı) belirlemek üzere sekiz sorudan oluşmaktadır.

COVID-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ) (Fear of COVID-19 Scale [FCV-19S]): COVID-19 pandemi korkusunu değerlendirmek üzere Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından hazırlanmış olup Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Satici, Gocet-Tekin, Deniz ve Satici (2020) tarafından yapılmıştır. Yedi maddeden oluşan tek boyutlu ve 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten 7-35 arası puanlar alınmaktadır. Yüksek puanlar daha fazla COVID-19 korkusunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,84 olarak saptanmıştır (Satici ve ark., 2020). Bu çalışmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,81 olarak bulundu.

Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ): Hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla Kocak, Albayrak ve Büyükkayacı Duman (2014) tarafından geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenilirliği yapılmış 16 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Katılımcılar tarafından ölçeğin maddeleri "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" yanıtları ile değerlendirmekte ve bu değerlendirmeler 1-5 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan en düşük puan 16, en yüksek puan 80'dir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur (Kocak ve ark., 2014). Bu çalışmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,90 olarak bulundu.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin (Tarih: 22.10.2020) ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik kurul onayı (16/10/2020 tarih ve 2020/07-05 sayılı karar) alındı. Ayrıca kullanılan ölçeklerin geçerlik-güvenirlik çalışmasını yapan yazarlardan elektronik posta yoluyla izin alındı. COVID-19 çalışmalarına başlamadan önce Sağlık Bakanlığı'na COVID-19 çalışmalarını için bilimsel araştırma başvurusu yapıldı ve izin alındı.

Verilerin Toplanması

Pandemi koşullarında veriler çevrimiçi anket yoluyla toplandı. Veriler, araştırmanın yürütüldüğü pandemi hastanesinde COVID-19 sürecinde çalışan hemşirelerden, Google Form uygulaması ile elde edildi. Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelerden çevrimiçi onam alınarak ölçekler dolduruldu.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Science) paket programında analiz edildi. Verilerin değerlendirilmesinde hemşirelerin tanıtıcı özelliklerini incelemek amacıyla frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden yararlanıldı. Bağımsız iki grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında Tek yönlü varyans analizi kullanıldı. Tek yönlü varyans analizinde grup farklılıkları için varyans homojenliği sağlandığında Tukey HSD, sağlanmadığında Tamhane çoklu grup karşılaştırma testi

ve Kruskal Wallis varyans analizi kullanıldı. Normal dağılım göstermeyen gruplarda korelasyon için Sperman Korelasyon testi kullanıldı. Analizler için anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Tablo 1 incelendiğinde; araştırmaya dahil edilen hemşirelerin yaş ortalamasının $29,05 \pm 6,05$ yıl, %64,5'inin 30 yaşın altında olduğu, %50,3'ünün erkek olduğu belirlendi. Hemşirelerin %55,5'inin bekâr, %64,5'inin çocuğunun olmadığı ve %68,1'inin lisans mezunu olduğu bulundu. Hemşirelerin %71,6'sının ailesiyle yaşadığı, %31,9'unun yoğun bakımlarda çalıştığı ve %75,5'inin COVID-19 tanılı hastaya bakım verdiği saptandı.

Tablo 1: Hemşirelerin Sosyodemografik Özellikleri (n = 310)

Özellikler	Ort ± SS	Min - Maks
Yaş (yıl)	29,05 ± 6,05	18 - 58
	n	%
Yaş (yıl)		
18-30	200	64,5
31 yaş ve üzeri	110	35,5
Cinsiyet		
Erkek	154	49,7
Kadın	156	50,3
Medeni durum		
Evlü	138	44,5
Bekar	172	55,5
Çocuk varlığı		
Evet	110	35,5
Hayır	200	64,5
Eğitim durumu		
Lise	24	7,7
Önlisans	37	11,9
Lisans	211	68,1
Lisansüstü	38	12,3
Kiminle yaşadığı		
Yalnız	48	15,5
Ailemle	222	71,6
Arkadaşlarım ile	40	12,9
COVID-19 tanılı hastaya bakım verme durumu		
Evet	234	75,5
Hayır	76	24,5
Çalışılan birimler		
Dahili birimler	70	22,6
Cerrahi birimler	33	10,6
Yoğun bakım ünitesi	99	31,9
Acil servis	34	11,0
Ameliyathaneler	74	23,9

Ort ± SS: Ortalama ± Standart Sapma; Min: Minimum; Maks: Maksimum

Tablo 2: Hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Puanları (n = 310)

Ölçekler	Ort ± SS	Alınan Min-Maks Değerler	Alınabilecek Min-Maks Değerler
KKÖ	19,54 ± 5,17	7-34	7-35
HBRTÖ	61,25 ± 9,62	22-80	16-80

KKÖ: Hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği; HBRTÖ: Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği; Ort ± SS: Ortalama ± Standart Sapma; Min: Minimum, Maks: Maksimum

Araştırmada, hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ) toplam puan ortalamasının 19,54 ± 5,17 ve HBRTÖ toplam puan ortalamasının 61,25 ± 9,62 olduğu belirlendi (Tablo 2).

Hemşirelerin sosyodemografik özellikleri ile KKÖ ve HBRTÖ puan ortalamaları karşılaştırmasına ilişkin bulgular Tablo 3'te gösterildi. Hemşirelerin KKÖ puan ortalaması ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulundu ($p < 0,05$). Kadın hemşirelerin KKÖ puan ortalaması, erkek hemşirelerden istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha yüksekti. Hemşirelerin HBRTÖ puan ortalaması ile çocuk sahibi olma durumu arasında ($p < 0,05$) eğitim durumları ($p < 0,001$) ve kiminle yaşadığı ($p < 0,05$) değişkenleri yönünden istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulundu. Çocuk sahibi olmayan, lisansüstü mezunu olan ve yalnız yaşayan hemşirelerin HBRTÖ puan ortalaması istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha yüksekti ($p < 0,05$).

Hemşirelerin diğer sosyodemografik özellikleri ile KKÖ ve HBRTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı ($p > 0,05$). Ayrıca, KKÖ ve HBRTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmadı ($r = 0,098$; $p > 0,05$) (Tablo 4).

Tablo 4: COVID-19 Korkusu Ölçeği Puanları ile Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n = 310)

	Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği	
Hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği	r	0,098
	p	0,084

r: Spearman Korelasyon Katsayısı

Tartışma

Pandemi ile mücadelede ön saflarda yer alan hemşirelerin rolü hayati ve büyüktür. Dolayısıyla bu durum hemşirelerin enfekte olma ve yakınlarını enfekte etme korkusu yaşamalarına ve dolayısıyla strese ve endişeye daha duyarlı hale getirmektedir (Temsah ve ark., 2020). Pandemi korkusu sadece hasta bakımını değil, aynı zamanda hemşirelerin günlük yaşam aktivitelerini de olumsuz etkileyebilmektedir. Mevcut araştırmalar, sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemisi nedeniyle psikolojik sorunlar yaşadığını göstermiştir (Chen ve ark., 2020; Temsah ve ark., 2020). Hemşireler, COVID-19 tanısı olan hastalara bakım verirken sosyal izolasyon, rol çatışmaları vb. nedenlerle korku ve endişe başta olmak üzere önemli psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar (Chen ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020).

Araştırmada hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği'ne ilişkin toplam puan ortalamasının orta düzeyde (19,54 ± 5,17) olduğu saptandı. Çalışmanın bu bulgusu literatür ile paralellik

Tablo 3: Hemşirelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Karşılaştırılması (n = 310)

Özellikler	KKÖ Ort ± SS	HBRTÖ Ort ± SS
Yaş (Yıl)		
18-30	19,73 ± 4,72	61,57 ± 8,96
31 yaş ve üzeri	19,20 ± 5,91	60,68 ± 10,74
İstatistiksel değer	t = 0,808	t = 0,781
	p = 0,420	p = 0,435
Cinsiyet		
Kadın	20,14 ± 5,01	61,83 ± 9,79
Erkek	18,94 ± 5,27	60,68 ± 9,45
İstatistiksel değer	t = 0,593	t = 0,926
	p = 0,042*	p = 0,290
Medeni durum		
Evlü	19,74 ± 5,62	61,05 ± 10,12
Bekar	19,43 ± 4,91	61,41 ± 9,23
İstatistiksel değer	t = 0,778	t = 2,035
	p = 0,437	p = 0,744
Çocuk varlığı		
Evet	36,90 ± 11,41	59,51 ± 9,80
Hayır	30,09 ± 11,44	62,61 ± 9,41
İstatistiksel değer	t = 0,493	t = 0,013
	p = 0,622	p = 0,018*
Eğitim durumu		
Lise	20,41 ± 4,38	59,41 ± 8,27
Ön lisans	19,86 ± 5,91	57,67 ± 8,74
Lisans	19,30 ± 5,21	61,08 ± 9,83
Lisansüstü	19,97 ± 4,69	66,89 ± 7,75
İstatistiksel değer	KW = 1,437	KW = 6,721
	p = 0,697	p = 0,000**
Kiminle yaşadığı		
Yalnız	18,43 ± 4,63	61,79 ± 9,06
Ailemle	19,95 ± 5,41	61,77 ± 9,73
Arkadaşlarım ile	18,60 ± 4,12	57,22 ± 9,13
İstatistiksel değer	F = 2,470	F = 3,136
	p = 0,086	p = 0,045*
COVID-19 tanısı olan hastaya bakım verme durumu		
Evet	19,60 ± 5,43	60,78 ± 9,77
Hayır	19,34 ± 4,32	62,71 ± 9,04
İstatistiksel değer	t = 0,434	t = 0,035
	p = 0,665	p = 0,130
Çalışılan birim		
Dahili birimler	19,27 ± 4,94	62,21 ± 8,49
Cerrahi birimler	19,39 ± 5,58	60,21 ± 8,24
Yoğun bakımlar	18,91 ± 4,82	61,27 ± 11,00
Acil servisler	21,44 ± 6,68	60,02 ± 8,85
Ameliyathaneler	19,82 ± 4,77	61,36 ± 9,70
İstatistiksel değer	F = 1,625	F = 0,408
	p = 0,168	p = 0,803

KKÖ: Hemşirelerin COVID-19 Korkusu Ölçeği; HBRTÖ: Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği; Ort ± SS: Ortalama ± Standart Sapma; t: Student t testi; F: One Way Anova; KW: Kruskal Wallis; * $p < 0,05$; ** $p < 0,001$

göstermektedir (Sakib ve ark., 2020; Saracoglu ve ark., 2020; Labrague ve de Los Santos, 2021). Dünya çapında yapılan çalışmalar her ne kadar orta düzeyde bir korku olduğunu bildirseler de yaşanan korku ve kaygıların pandemi sonrasında da devam edeceğinin sinyallerini vermektedir (Maslakçı, Sürücü ve Sesen, 2021; Ünver ve Yenigün, 2021).

Hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin puan ortalamasının orta düzeyde ($61,25 \pm 9,62$) olduğu saptandı. Çalışmanın bu bulgusunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir (Yılmaz ve ark., 2017; Altınbaş ve Derya İster, 2020). Bu sonuç ile salgın hastalıklarda da cephenin en ön safarındaki hemşirelerin özveri ve büyük çabalarla mücadeleye devam ettiklerini göstermektedir.

Çalışmada kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde COVID-19 korkusu bildirdikleri saptandı. Araştırmanın bu bulgusu daha önce yapılmış çalışma bulgularına benzerdir (Doshi, Krunakar, Sukhabogi, Prasanna ve Mahajan, 2020; Haktanir, Seki ve Dilmaç, 2020; Lai ve ark., 2020; Özdemir ve Arpacioğlu, 2020; Arpacioğlu ve ark., 2021; Fernández-Castillo, González-Caro, Fernández-García, Porcel-Gálvez ve Garnacho-Montero, 2021). Bitan ve arkadaşlarının (2020) yapmış oldukları çalışmada, kadın hemşirelerin stres, depresyon ve endişeye daha yatkın olduğu gösterilmiştir. Kadınlar arasında daha yüksek korku oranları, strese karşı duyarlılıkta cinsiyet farklılıkları ile ilişkilendirilebilir, çünkü kadınlar strese karşı daha yüksek bir kırılganlık sergiler ve stresli yaşam olaylarını takiben ruhsal bozukluk gelişme riski artabilmektedir (Bitan ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020).

Araştırmada, çocuğu olmayan hemşirelerin bakım verme rolüne ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu belirlendi. Bu durum çocuğu olmayan hemşirelerin çocuğu olanlara kıyasla pandemide daha az kaygı yaşamalarından kaynaklanabileceğini düşündürdü. Yine aynı şekilde yalnız yaşayan hemşirelerin de pandemiye ilişkin korku ve kaygılarının daha düşük olmasından kaynaklı bakım verici role ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Mellins ve arkadaşları (2020) ile Ardebili ve arkadaşlarının (2021) yaptıkları araştırmalarda hemşirelerin en büyük korkularının hastalığı aile üyelerine bulaştırmak olduğu belirtilmiştir.

Hemşirelerin eğitim durumları incelendiğinde; lisansüstü hemşirelerde HBRTÖ toplam puan ortalamasının lise, ön lisans ve lisans hemşirelerinin HBRTÖ toplam puan ortalamalarından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptandı. Bu sonuç, alınan eğitim düzeyinin mesleki profesyonelliğin kazanılmasında ve bakım verici role ilişkin tutumun gelişmesinde etkili olduğunun göstergesidir. Literatürde de hemşirelerin eğitim düzeyinin pozitif davranış ve tutum oluşturmada etkili olduğu vurgulanmaktadır. Araştırma sonuçları daha önce yapılmış araştırma bulguları ile paraleldir (Dikmen ve ark., 2014; Yılmaz ve ark., 2017). Bu anlamda hemşirelikte daha fazla lisansüstü hemşirenin yer alması, hemşirelerin bakım verici rollerinin etkisinin ve bakım kalitesinin yükselmesini sağlayacaktır.

COVID-19 Korkusu Ölçeği ile Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ) arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı. Ancak pandemi sürecinde aktif olarak çalışan birçok hemşirenin COVID-19 korkusu kaynaklı bakım verme rollerinde olumsuz durumlar yaşadıklarını ifade etmiş olmaları (Gülner ve Acar, 2021), bakım kalitesinin olumsuz yönde etkilenebileceğini düşündürdü.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, yalnızca bir ilin pandemi hastanesinde çalışan hemşirelerle gerçekleştirildiğinden dolayı genelleme yapılamaz.

Sonuç

Bu çalışmada, COVID-19 hastalarına bakım veren hemşirelerin pandemiden psikolojik açıdan olumsuz etkilendiği, buna rağmen bakım verici rolüne ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik bakımı kalitesinin yükseltilmesinde, hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumlarının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda, hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumlarının belirlenmesi hasta/sağlıklı bireylere verilen bakımın niteliği ve işlevselliği açısından önemli olacaktır. Pandemi sürecinde etkin ve kaliteli bir hemşirelik hizmetinin sürdürülebilmesi için hemşirelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi ve destek sistemlerinin artırılması önemli olacaktır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan alınmıştır (Tarih: 16/10/2020 ve Karar No: 2020/07-05).

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsepti) ve Tasarımı - EK, MCA, HK; Veri Toplama/Literatür Tarama - EK, MCA ; Verilerin Analizi ve Yorumlanması - EK, MCA; Makalenin Hazırlanması - EK, MCA, HK; Yayınlanacak Son Haline Onay Verilmesi - HK.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Kaynaklar

- Ahorsu, D.K., Lin, C.Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M.D., & Pakpour, A.H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health Addiction*, 1-9. doi: 10.1007/s11469-020-00270-8
- Alsubaie, S., Hani Temsah, M., Al-Eyadhy, A.A., Gossady, I., Hasan, G.M., Al-Rabiaah, A., ... Somily, A.M. (2019). Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus epidemic impact on healthcare workers' risk perceptions, work and personal lives. *Journal of Infection in Developing Countries*, 13(10), 920-926. doi:10.3855/jidc.11753
- Altınbaş, Y., ve Derya İster, E. (2020). Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumları ve bireyselleştirilmiş bakım algıları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(4), 246-254. doi:10.17942/sted.621856
- Ardebili, M.E., Naserbakht, M., Bernstein, C., Alazmani-Noodeh, F., Haki-mi, H., & Ranjbar, H. (2021). Healthcare providers experience of working during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *American Journal of Infection Control*, 49(5), 547-554. doi: 10.1016/j.ajic.2020.10.001
- Arpacioğlu, S., Baltalı, Z., ve Ünübol, B. (2021). COVID-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, Covid korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 88-100. doi:10.17826/cumj.785609
- Bitan, D.T., Grossman-Giron, A., Bloch, Y., Mayer, Y., Shiffman, N., & Mendlovic, S. (2020). Fear of COVID-19 scale: Psychometric characteristics, reliability and validity in the Israeli population. *Psychiatry Research*, 289, 113100.

- Chen, Q., Liang, M., Li, Y., Guo, J., Fei, D., Wang, L., ... Zhang, Z. (2020). Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(4), e15-e16. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30078-X
- Choi, J.S., & Kim, J.S. (2018). Factors influencing emergency nurses' ethical problems during the outbreak of MERS-CoV. *Nursing Ethics*, 25(3), 335-345. doi:10.1177/0969733016648205
- Çalışkan, E., Kargin, M., ve Ersöğütçü, F. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde covid-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(3), 170-180. doi: 10.17942/sted.880773
- Dikmen, Y., Yönder, M., Yorgun, S., Yıldırım Usta, Y., Umut, S. ve Aytekin, A. (2014). Hemşirelerin profesyonel tutumları ile bunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 158-164.
- Doshi, D., Karunakar, P., Sukhabogi, J.R., Prasanna, J. S., & Mahajan, S.V. (2020). Assessing coronavirus fear in Indian population using the fear of COVID-19 scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9. doi: 10.1007/S11469-020-00332-X
- Fernández-Castillo, R.J., González-Caro, M.D., Fernández-García, E., Porcel-Gálvez, A.M., & Garnacho-Montero, J. (2021). Intensive care nurses' experiences during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *Nursing in Critical Care*, 26(5), 397-406. doi: 10.1111/nicc.12589
- Gülner, B. ve Acar, N. (2021). Salgın hastalıklar döneminde sosyal medyanın korku algısında meydana getirdiği değişimin incelenmesi: Covid-19. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 140-163. doi: 10.47105/nsb.904351
- Haktanir, A., Seki, T., & Dilmaç, B. (2020). Adaptation and evaluation of Turkish version of the Fear of COVID-19 Scale. *Death Studies*, 1-9. doi: 10.1080/07481187.2020.1773026
- International Council of Nursing (ICN). (2021). The COVID-19 Effect: World's nurses facing mass trauma, an immediate danger to the profession and future of our health systems. Retrieved from (15.08.2021): <https://www.icn.ch/news/covid-19-effect-worlds-nurses-facing-mass-trauma-immediate-danger-profession-and-future-of-our>
- Kackin, O., Ciydem, E., Aci, O. S., & Kutlu, F.Y. (2020). Experiences and psychosocial problems of nurses caring for patients diagnosed with COVID-19 in Turkey: A qualitative study. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(2) 158-167. doi: 10.1177/0020764020942788
- Kocak, C., Albayrak, S. A., & Büyükkayacı Duman, N. (2014). Developing Attitude Scale for Caregiver Role of the Nurses: Validity and reliability tests. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 16-21.
- Labrague, L.J., & de Los Santos, J.A.A. (2021). Fear of Covid-19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses. *Journal of Nursing Management*, 29(3), 395-403. doi: 10.1111/jonm.13168
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., ... Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3), e203976-e203976. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.3976
- Lee, J.Y., Hong, J.H., & Park, E.Y. (2020). Beyond the fear: Nurses' experiences caring for patients with Middle East respiratory syndrome: A phenomenological study. *Journal of Clinical Nursing*, 29(17-18), 3349-3362. doi: 10.1111/jocn.15366
- Maslakçı, A., Sürücü, L., & Sesen, H. (2021). Fear of COVID-19 and work-quality of life among nurses: The mediating role of psychological well-being. *Management Science Letters*, 11(7), 1985-1990.
- Mellins, C.A., Mayer, L.E., Glasofer, D.R., Devlin, M.J., Albano, A.M., Nash, S.S., ... Baptista-Neto, L. (2020). Supporting the well-being of health care providers during the COVID-19 pandemic: The CopeColumbia response. *General Hospital Psychiatry*, 67, 62-69. doi: 10.1016/j.genhosppsych.2020.08.013
- Meng, K.H. (2015). A lesson learned from the MERS epidemic in Korea: An essay on MERS. *Epidemiology and Health*, 37, e2015034. doi: 10.4178/epih/e2015034
- Moorhead, S., Macieira, T.G.R., Lopez, K.D., Mantovani, V.M., Swanson, E., Wagner, C., & Abe, N. (2021). NANDA-I, NOC, and NIC linkages to SARS-COV-2 (Covid-19): Part 1. Community response. *International Journal of Nursing Knowledge*, 32(1), 59-67.
- Nehir, S. ve Güngör Tavşanlı, N. (2021). Covid-19 pandemisinin hemşire ve ebe öğrencilerin korku ve kontrol algısı üzerindeki etkisi. *Medical Sciences*, 16(2), 141-150. doi: 10.12739/NWSA.2021.16.2.1B0116
- Nguyen, H.C., Nguyen, M.H., Do, B.N., Tran, C.Q., Nguyen, T.T., Pham, K.M., ... Duong, T.V. (2020). People with suspected COVID-19 symptoms were more likely depressed and had lower health-related quality of life: The potential benefit of health literacy. *Journal of Clinical Medicine*, 9(4), 965. doi: 10.3390/jcm9040965
- Özdemir, D., ve Arpacioğlu, S. (2020). Sosyal medya kullanımı, sağlık algısı ve sağlık arama davranışının koronavirüs korkusu üzerine etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 364-381. doi: 10.18863/pgy.803145
- Sakib, N., Bhuiyan, A. I., Hossain, S., Al Mamun, F., Hosen, I., Abdullah, A. H., ... & Mamun, M. A. (2020). Psychometric validation of the Bangla Fear of COVID-19 Scale: Confirmatory factor analysis and Rasch analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-12. doi: 10.1007/s11469-020-00289-x
- Saracoglu, K.T., Simsek, T., Kahraman, S., Bombaci, E., Sezen, Ö., Saracoglu, A., & Demirhan, R. (2020). The psychological impact of Covid-19 disease is more severe on Intensive Care Unit healthcare providers: A cross-sectional study. *Clinical Psychopharmacology and Neuroscience*, 18(4), 607-615. doi: 10.9758/cpn.2020.18.4.607.
- Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M.E., & Satici, S.A. (2020). Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health Addiction*, 1-9. doi: 10.1007/s11469-020-00294-0
- Temsah, M.H., Al-Sohime, F., Alamro, N., Al-Eyadhy, A., Al-Hasan, K., Jamal, A., ... Somily, A.M. (2020). The psychological impact of COVID-19 pandemic on health care workers in a MERS-CoV endemic country. *Journal of Infection And Public Health*, 13(6), 877-882. doi: 10.1016/j.jiph.2020.05.021
- Ünver, S., & Yenigün, S.C. (2021). COVID-19 fear level of surgical nurses working in pandemic and surgical units. *Journal of PeriAnesthesia Nursing*, 000(2021) 1-6. doi: 10.1016/j.jopan.2021.04.014
- Villar, R.C., Nashwan, A.J., Mathew, R.G., Mohamed, A.S., Munirathinam, S., Abujaber, A.A., ... Shraim, M. (2021). The lived experiences of frontline nurses during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in Qatar: A qualitative study. *Nursing Open*, 8(6), 3516-3526. doi: 10.1002/nop.2.901
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S., & Ho, R.C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. doi: 10.3390/ijerph17051729
- Yang, C.H., & Jung, H. (2020). Topological dynamics of the 2015 South Korea MERS-CoV spread-on-contact networks. *Scientific Reports*, 10(1), 1-11. doi: 10.1038/s41598-020-61133-9
- Yıldırım, M., Geçer, E., & Akgül, Ö. (2021). The impacts of vulnerability, perceived risk, and fear on preventive behaviours against COVID-19. *Psychology, Health & Medicine*, 26(1), 35-43. doi: 10.1080/13548506.2020.1776891
- Yılmaz, U.D., Dilemek, H., Yılmaz, D., Korhan, E.A., Çelik, E., ve Rastgel, H. (2017). Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumları ve ilişkili faktörler. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 10, 83-100. doi: 10.17371/UHD2017.2.05
- Zhang, Y., Wei, L., Li, H., Pan, Y., Wang, J., Li, Q., ... Wei, H. (2020). The psychological change process of frontline nurses caring for patients with COVID-19 during its outbreak. *Issues in Mental Health Nursing*, 41(6), 525-530. doi: 10.1080/01612840.2020.1752865
- Zhou, X., Snoswell, C.L., Harding, L.E., Bambling, M., Edirippulige, S., Bai, X., & Smith, A.C. (2020). The role of telehealth in reducing the mental health burden from COVID-19. *Telemedicine and e-Health*, 26(4), 377-379. doi: 10.1089/tmj.2020.0068